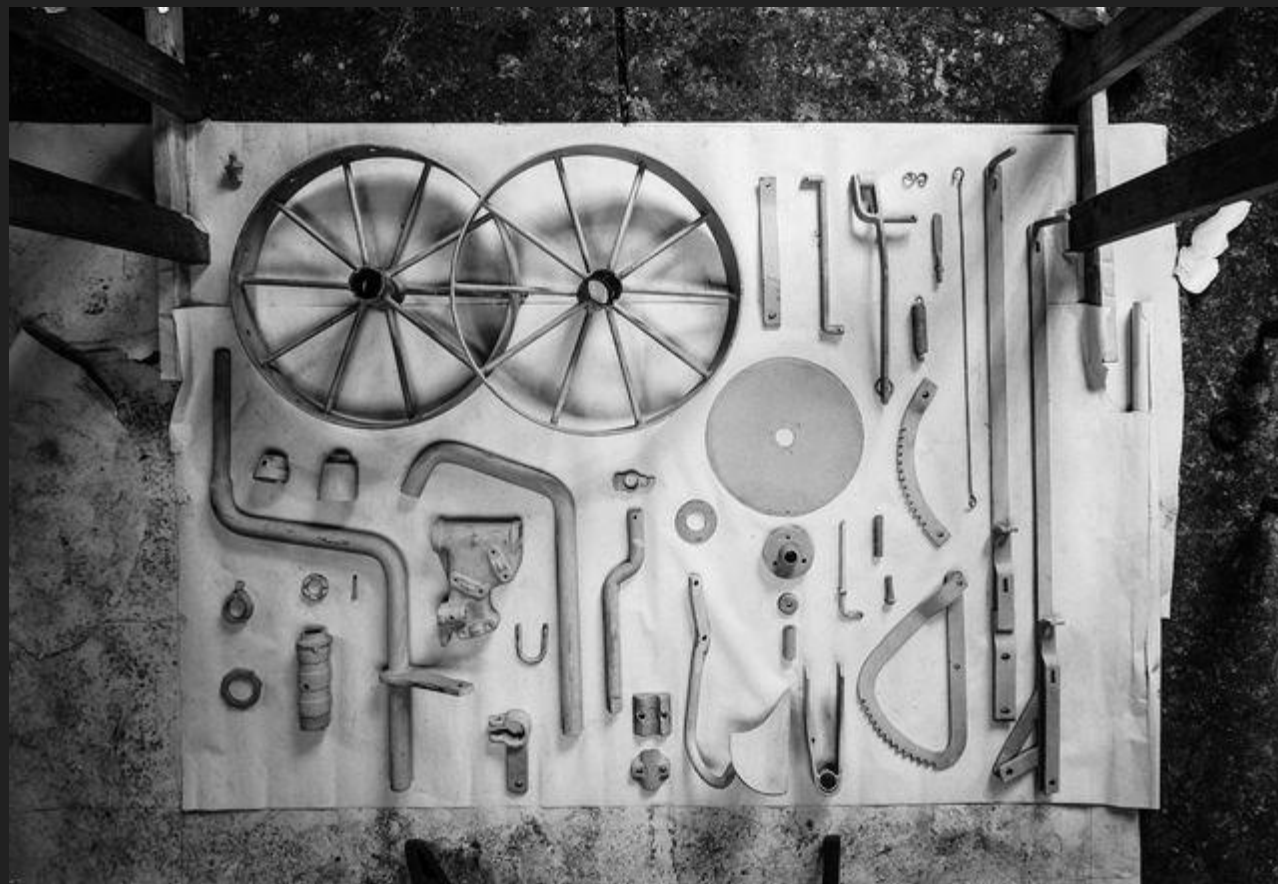

Välkommen på en tidsresa till det gamla Fiskars. Det här läromaterialet är riktat till lågstadieelever, och det får användas fritt för pedagogiska syften. Uppgifterna finns i slutet av presentationen.

Bild 1.

Fiskars bruk

År 1649 grundades ett järnbruk vid "Fiskers ström", dvs. den ort som nuförtiden heter Fiskars, som huvudsakligen är känd som en turistattraktion. I bruket producerades en gång i tiden bl.a. tackjärn, stångjärn, gjutgods, maskindelar, kopparföremål och husgeråd.

Nuförtiden är Fiskars Abp ett välkänt aktiebolag, och bruket en levande kulturmiljö där design, hantverk och konst blomstrar året runt. Fiskars museum tillvaratar och forskar i brukskulturen från 1600-talet fram till idag

Bild 2.

Brukets arbetare

På 1600-talet var de flesta arbetare hammarsmeder, men bruket sysselsatte även en sågare, skräddare och skomakare. En del män arbetade även på malmskeppen. Bruket masmästare hade en aktningsvärd position. Masmästaren skulle känna till både bokarens (krossade malm) och uppsättarens (matade masugnen med kol, kalksten och malm) arbete. Inte bara det, utan masmästaren skulle även känna till hyttdrängens arbetsuppgifter. Även bönder som jobbade på, till bruket underlydande, hemman räknades till arbetsskaran.

På 1700-talet arbetade även en hjälpkarl och en slaggskjutare vid kopparhyttan. På 1700-talet fanns det få tjänstemän i bruket, och därför fungerade ofta masmästaren som förman. Behovet för personal som kunde sköta brukets administrativa verksamhet började dock öka, vilket ledde till att bokhållaryrket kom till Fiskars.

Kvinnor började i regel arbeta utanför hemmet först i början på 1900-talet. Kvinnor kunde t.ex. jobba som hushållerskor, lärarinnor, kontorister eller butiksbiträden. Vissa kvinnor kunde också jobba på posten eller på klädesfabriken i Antskog.

På 1800-talet byggdes gemensamma kaserner för arbetare och tjänstemän. Dessutom byggdes en skola och senare även ett stall. Dessa sammanlänkades med ett klocktorn. Man började kalla byggnaden för tornursbyggnaden.

Bild 3.

Kom med på en resa till Fina Rings och Kalle Wimans värld!

De var arbetare i bruket för över hundra år sedan.

Fina Ring

Fina Ring var en känd fintvätterska. Hennes make arbetade på valsverket. Han drack dagligen över fem liter maldryck. Till detta gick det åt enorma mängder råg, men lyckligtvis blev det över lite till brödet också. Kom och baka med Fina!

Bild 4.

Bild 5.

Bagarstugan

På bilden ser du övre brukets bagarstuga. Eftersom man bodde trångt så hade arbetarna inga bakugnar hemma, utan istället hade man en gemensam bagarstuga. Den som är skarpögd hittar en brödspade, ostform, grötkräkla, mjölsikt och smörkärna på bilden.

Bild 6.

Från korn till mjöl

Kornen maldes till mjöl i Fiskarsbornas gemensamma vattenkvarn. I bagarstugan finns dock fortfarande en gammal handkvarn. Den är tung att använda, men efter att man har vridit runt några varv med kvarnen, så finns det äntligen mjöl mellan stenarna.

Klicka på bilden så ser du hur [malning med handkvarnen](#) går till.

Bild 7.

Fiskars kvarn

Fiskars kvarn är byggd år 1898, men på samma plats har funnits en kvarn redan på 1620-talet! Ursprungligen maldes huvudsakligen råg, korn och havre; vete blev vanligt först på 1930-talet. Mjölraryrket var högt ansett, men arbetet var också fysiskt tungt. Kornsäckarna var tunga, och de skulle bäras till andra våningen och säden hällas in i trattarna. En säck kunde väga hela 80 kg.

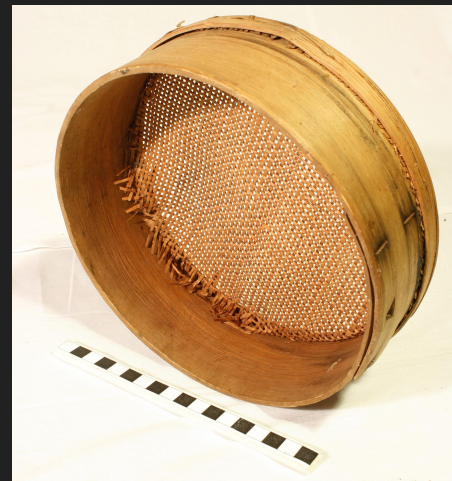

Brödformen ger det traditionella rågrödet sin form.

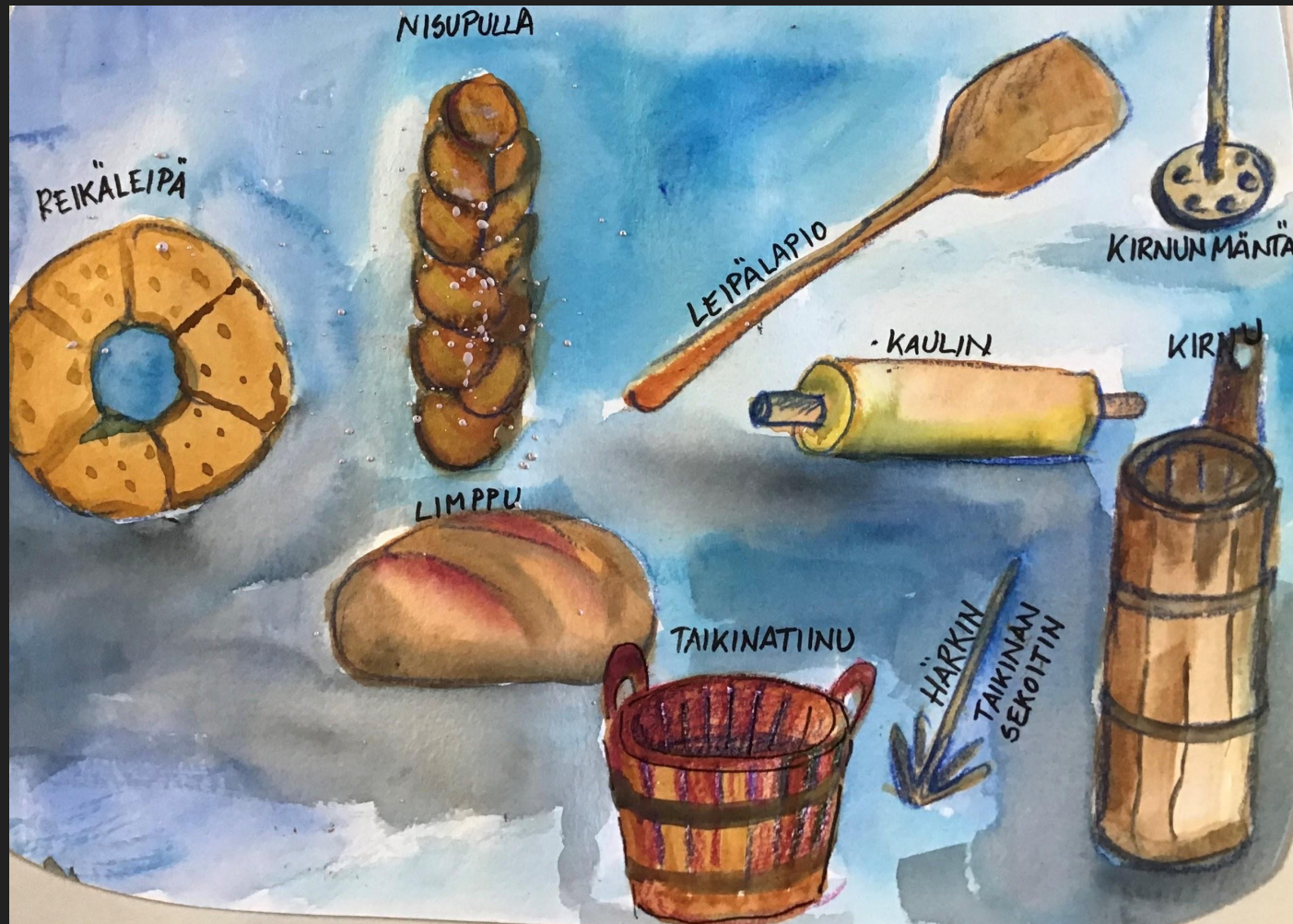
Brödspaden används till att lägga in bröden i ugnen.

Mjölsikt

Grötkräkla används i början av bakningen för att röra om degen i tråget. Bilder 8-11.

Reikäleipä = Hålkaka

Nisupulla = Vetebulle

Limppu = Limppa

Leipälapio =
Brödspade

Kaulin = Kavel

Kirnu = Smörkärna

Taikinatiinu = Baktråg

Härkin = Grötkräkla

Kirnun mäntä =
Kärnans kolv

Bild 12.

Bild 13.

Tumsmörgås

Rågbröd smakar gott och dessutom är det näringsrikt. För att brödet skulle hållas ätbart så länge som möjligt, så hängde man det i taket. Dessutom kom inte mössen åt det heller. En tumsmörgås fick man genom att använda tummen till att breda smör på brödet. Tumsmörgåsen var arbetarnas viktigaste måltid, och den avnjöts vanligen med en kopp kaffe.

Bild 14.

Kalle Wiman

Karl "Kalle" Wiman började jobba på mekaniska verkstaden år 1869 då han var endast 9 år gammal. Detta var dock inte ovanligt, då man vanligen började jobba i den här åldern på 1800-talet.

Det sägs att Kalle alltid var glad och vänlig. Utöver mekaniska verkstaden, så jobbade han länge även på gjuteriet i Fiskars. På gjuteriet tillverkade man huvudsakligen produkter som behövdes i jordbruket och industrin. På bilden kan man se Kalle tillsammans med sin fru Eva.

Se hur gjuteriarbetarens liv såg ut

Se kortfilmen "[Tarinaa raudasta \(en berättelse om järn\)](#)"

Kortfilm, dokumentär, Finland

Harry Lewing, regissör

1949

En presentation av metallindustrikoncernen Fiskars Ab:s tillverkning av järn och stål samt verksamheten på mekaniska verkstaden.

En Fiskarsplog från år 1883

I Fiskars tillverkades över en miljon plogar.

Bild 15.

Åkerplöjning med en hästdriven plog.

Bild 16.

Kasvimaa =
Trädgårdsland

Harava = Kratta
Lapio = Spade

Kuokka = Hacka

Kylvövakka =
Såkärl

Bild 17.

Uppgifter

Uppgift 1

Observera vilka redskap som användes förr i tiden. Gå till ditt kök och försök hitta så många bakverktyg som möjligt. Av vilka material gjorde man bakverktygen förr i tiden, och vilka material används i dagens läge?

Bilder 17-18.

Var nyttig lef i dina möders minne.
Känn religionens kraft, var tacksam mot
dessa lära. Prydlighet i seder bäddar deras fall.

A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N

O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z

A b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

År den 10 Juni 1846.

Emilie Boye.

Uppgift 2

I Fiskars gick
arbetarbarnen i
söndagsskola. Se på
bokstäverna från
1800-talet, och öva på
att skriva ditt eget
namn med
gammaldags handstil.

Uppgift 3

Grunda ett museum i ditt hem. Välj föremål som är viktiga för dig. Du kan också välja nyare föremål. Ställ ut föremålen fint och prydligt, och fundera på varför just ett specifikt föremål kunde vara viktigt för framtida människor. Du kan också hålla en guidning åt dessa framtida människor i ditt museum. Berätta för dem vilka föremål som finns i din samling, och vad de har använts för. Om möjligt, så kan du filma eller fotografera din guidning och skicka den till oss med adressen info@fiskarsmuseum.fi. På det viset kan ditt museum bevaras för framtida barn. Kom dock ihåg att fråga lov av dina föräldrar.

Fiskars orangefärgade saxar har tillverkats i över 50 år. Hittar du den här berömda saxen till ditt museum?

Bilder 20-21.

Bild 22.

Uppgift 4

Efter arbetsdagen är det dags för lek! Gå ut och bygg din egen lilla ladugård som du fyller med kossor gjorda av kottar, precis som de här barnen.

Leta efter olika kottar och stickor. Stick in stickorna så djupt som möjligt mellan kottfjällen. Som sällskap för kossorna, kan du t.ex. pyssla ihop en giraff! Bilder 23-24.

21.4.2020

Tidsresan erbjuds av: Fiskarsin museo

Läromaterialet:

Birgit Aittakumpu
Rauna Rossow

<http://www.fiskarsmuseum.fi/fi>

BILDKÄLLOR:

Bild 1. Roos, Rafael, k. Fiskars. www.finna.fi

Bild 2. Ståhlberg, K.E. fotograf 1890-1899. Finna, Museiverket - Musketti

Bild 12. Helena Kilpiäinen

Kortfilm: Harry Lewing, Regissör 1949. Nationella audiovisuella institutet. www.finna.fi

Bild 15. Finska hushållningssällskapet, miniatyr; plog / vändplog. www.finna.fi

Bild 16. Från Nils Westermarcks (1910-2002) bildsamling. Pellon kyntöä. Kaksi hevosta ja kertausaura. www.finna.fi

Bild 17. Helena Kilpiäinen

Bild 19. Wallensköld Emilia Charlotta, t. Kirjoitusharjoitus. www.finna.fi

Bild 22.: Vahter, Tyyni, k. tyttöjen leikkitarha; kuusenkävyt - lehmiä; männynkävyt - lampaita.
www.finna.fi

Övriga bilder från Fiskars museums bildsamling.

